

Η πόλη της Κομοτηνής (Γκιουμουλτζίνα) κατά το έτος 1911

Ιστορικά δεδομένα και στατιστικά στοιχεία

Η πόλη της Κομοτηνής, τότε Γκιουμουλτζίνας (GUMULDZINA) ήταν η πρωτεύουσα, διοικητική και πολιτική, του Σαντζακίου (διοικήσεως) Γκιουμουλτζίνας το οποίο υπήγετο στο Βιλαέτιο (Νομός) Αδριανουπόλεως. Η δε γεωγραφική έκταση του Σαντζακίου της Γκιουμουλτζίνας δεν εκτείετο στα σημερινά όρια του Νομού Ροδόπης, αλλά ήταν ακόμη μεγαλύτερη αφού περιελάμβανε τμήματα γεωγραφικά και από τον σημερινό νομό Έβρου, μέχρι και την Μάκρη, αλλά και από το Νομό Ξάνθης. Ένα τμήμα του Σαντζακίου ευρίσκετο και στον γεωγραφικό χώρο της Βουλγαρίας, στον οποίο διαβιούσαν κυρίως μουσουλμάνοι, ελάχιστοι δε χριστιανοί Ορθόδοξοι.

Η πόλη της Κομοτηνής, όπως αναφέρεται σε όλους τους γεωγραφικούς – στατιστικούς «οδηγούς» της περιόδου εκείνης, τοποθετείται σύμφωνα με τους διάφορους περιηγητές επί της σιδηροδρομικής γραμμής (ενωτικής Θεσσαλονίκης – Κωνσταντινουπόλεως) και με τα τότε δεδομένα μεταφορικής και μετακινήσεως απείχε από την πόλη του Δεδέαγατς (σημερινή Αλεξανδρούπολη) περίπου 2 ώρες και 10 λεπτά, ενώ από την Θεσσαλονίκη περίπου 3 ώρες και 50 λεπτά.

Περισσότερο συγκεκριμένα, το Σαντζάκιο Γκιουμουλτζίνας περιελάμβανε τέσσερις άλλες υποδιοικήσεις (καζάδες), πλην του ομώνυμου της Γκιουμουλτζίνας, οι οποίες ήταν: της Ξάνθης, του Αλή Τζελεπή (τμήμα που σήμερα είναι βουλγαρικό έδαφος), του Δαρή Δερέ, του Σουλτάν Γερέ και Εγρή Δερέ. Η δε υποδιοίκηση Γκιουμουλτζίνας περιελάμβανε 365 χωριά από τα οποία τα 13 ήταν αμιγώς χριστιανικά, τα 9 μικτά και τα υπόλοιπα καθαρώς μουσουλμανικά.

Διοικητικές, πολιτικές, στρατιωτικές και οικονομικές αρχές

Οι διοικητικές και πολιτικές αρχές της Κομοτηνής ήταν οι εξής: Ο διοικητής Γκιουμουλτζίνας ή Καϊμακάμης, όπως ελέγετο, ο δικαστής της διοικήσεως, ο αρχιλογιστής, ο γραμματεύς της διοικήσεως, ο πάρεδρος, ο μουφτής, ο αντιεισαγγελεύς, ο ανακριτής, ο ένας και μοναδικός συμβολαιογράφος, ο ταμίας του κράτους, ο εισαγγελεύς του κράτους, ο διευθυντής του κτηματολογίου, ο διευθυντής επί των διαβατηρίων, ο διευθυντής της λειτουργούσης τότε Γεωργικής Οθωμανικής Τραπέζης, ο επιθεωρητής των δασών, ο γενικός μηχανικός της πόλεως, ο αρχηγός της Χωροφυλακής, ο γενικός διευθυντής της Αστυνομίας, ο πράκτωρ της Αστυνομίας και ο διευθυντής των ταχυδρομείων και τηλεγράφων της πόλεως.

Οι λεγόμενες δημοτικές αρχές της Κομοτηνής αποτελούντο από τον πρόεδρο της Δημαρχίας, από τον Γραμματέα, τον Ταμία, τον Δημοτικό Ιατρό, τον δημοτικό κτηνίατρο, τον αρχιτέκτονα, τον δημοτικό επιθεωρητή και τους υπευθύνους του δημοτικού νοσοκομείου.

Οι υπεύθυνοι επί του «δημοσίου Οθωμανικού χρέους» ήταν ο Μουδέρης, ο Ταμίας και ο λογιστής. Στην δε δημόσια εταιρεία μονοπωλείου καπνού οι υπεύθυνοι ήταν ο Μουδέρης, ο ταμιακός λογιστής και ο αποθηκάριος,

Η υπηρεσία της χωροφυλακής αποτελείτο από τον Συνταγματάρχη, τους αντισυνταγματάρχες, τους λοχαγούς, τους στρατιωτικούς ιατρούς και τους φαρμακοποιούς. Στην πόλη της Κομοτηνής λειτουργούσε επίσης και υποκατάστημα της αυτοκρατορικής Οθωμανικής Τραπέζης με διευθυντή, υποδιευθυντή, Σταθμάρχη και αποθηκάριο.

Θρησκευτική ζωή

Η πόλη της Γκιουμουλτζίνας ήταν και η έδρα του μητροπολίτου της εκκλησιαστικής επαρχίας Μαρωνείας. Ήταν δηλαδή η έδρα της Ιεράς Μητροπόλεως Μαρωνείας, στην οποία υπήγοντο εκκλησιαστικά 8 χωριά της υποδιοικήσεως Γκιουμουλτζίνας, 2 χωριά της υποδιοικήσεως Δεδέαγατς (Αλεξανδρούπολη) καθώς και οι νήσοι της Θάσου και της Σαμοθράκης. Η

μεν Θάσος το 1954 οριστικώς υπήχθη στην Ιερά Μητρόπολη Φιλίππων (Καβάλας), η δε νήσος Σαμοθράκης κατά το έτος 1926 υπήχθη οριστικώς στην τότε νεοσυσταθείσα Ιερά Μητρόπολη Αλεξανδρουπόλεως.

Οι θρησκευτικοί ηγέτες της υποδιοικήσεως Γκιουμουλτζίνας ήταν ο εκάστοτε μητροπολίτης Μαρωνείας, ο Μουφτής, ο επίσκοπος των Αρμενίων και ο ραββίνος των Ισραηλιτών.

Κοινωνική ζωή

Όταν το έτος 1908 εψηφίσθη το πρώτο τουρκικό σύνταγμα και ανήλθαν στο πολιτικό προσκήνιο οι νεότουρκοι ή νεοοθωμανοί, στην πόλη μας ιδρύθηκε η πρώτη τουρκική λέσχη που ονομάζετο Χαμιδιέ. Ταυτόχρονα όμως ιδρύθηκε και η πρώτη Ελληνική λέσχη της οποίας επίτιμος πρόεδρος ήταν ο S.R. Νικόλαος, πρόεδρος ο Ιωάννης Ζωΐδης, γραμματεύς ο Κ. Ιωαννίδης και ταμίας ο κ. Μαλλιόπουλος.

Ο συνολικός πληθυσμός του Σαντζακίου Γκιουμουλτζίνας ανήρχετο σε 20.000 κατοίκους, από τους οποίους 5.000 ήταν Έλληνες, 2.000 Εβραίοι, 500 Αρμεναίοι και οι υπόλοιποι 6.500 ήταν μουσουλμάνοι. Στην πόλη της Κομοτηνής λειτουργούσαν δύο μόνο εκκλησίες, της Παναγίας (Μητροπολιτικός ναός) και του Αγίου Γεωργίου και σ' αυτές λειτουργοί ήταν 4 ιερείς. Λειτουργούσαν 7 τζαμιά, 1 αρμενική εκκλησία και 1 ισραηλιτική συναγωγή, η οποία ευρίσκετο στον χώρο εντός του βυζαντινού τείχους και υπήρχε μέχρι και το 1992.

Τα επίσημα και αναγνωρισμένα συλλογικά σωματεία της πόλεως ήταν η ελληνική φιλόπτωχη αδελφότητα κυριών, η ελληνική λέσχη, η εβραϊκή λέσχη και η λέσχη του νεοτουρκικού κομιτάτου μαζί με το Ιμαρέτ Χαν.

Εκπαιδευτική κατάσταση

Όσον αφορά την εκπαιδευτική κατάσταση στην πόλη της Κομοτηνής κατά το έτος 1911, είναι καταγεγραμμένο ότι λειτουργούσε με 7 τάξεις, 180 μαθητές και 4 δασκάλους η Τσανάκλειος Αστική σχολή (μετέπειτα νομαρχιακό κτίριο και έδρα των πρυτανικών αρχών), της οποίας διευθυντής ήταν τότε ο Ιωάννης Σούλης. Το Παρθεναγωγείο στη συνοικία του μητροπολιτικού ναού της Παναγίας λειτουργούσε με 6 τάξεις, 80 μαθήτριες και 4 δασκάλες. Η δε διευθύντρια του Παρθεναγωγείου ήταν η αείμνηστη Αργυρίου Σοφία. Παράρτημα όμως παρθεναγωγείου λειτουργούσε και στην συνοικία της ενορίας του Αγίου Γεωργίου με 20 μαθήτριες και 1 διδασκάλισσα. Στα δύο νηπιαγωγεία, ένα σε κάθε χριστιανική συνοικία, δίδασκε από μία νηπιαγωγός και συνολικώς τα παιδιά ανήρχοντο σε 150.

Στην πόλη μας λειτουργούσαν τότε 1 αρμενική σχολή, 1 εβραϊκή, ένα τουρκικό γυμνάσιο, ένα παρθεναγωγείο και 4 δημοτικές σχολές.

Οικονομική ζωή

Τα φυσικά εξαγόμενα προϊόντα της Κομοτηνής ήταν τα κουκούλια, ο καπνός, τα σιτηρά, ο οίνος, οι κολοκυθόσποροι, τα αμύγδαλα και τα δέρματα αξίας. Τα εισαγόμενα εμπορεύματα ήταν Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά και Αγγλικά. Οι δε μεγαλύτερες ποσότητες από τα ως άνω εμπορεύματα και προϊόντα προήρχοντο από τα μεγάλα πολυκαταστήματα των πλέον φημισμένων εμπορικών οίκων της Κωνσταντινουπόλεως, της Θεσσαλονίκης και της Σμύρνης.

Στα περίξ της πόλεως Κομοτηνής λειτουργούσαν οργανωμένα μεταλλεία χαλκού, αντιμονίου, μολύβδου, αργύρου και αμιάντου. Παράλληλα λειτουργούσαν και βιομηχανικές μονάδες Αλευρόμυλων. Κατά την έρευνά μας ανακαλύψαμε ότι στην Κομοτηνή διοργανώοντο και ετήσια αγορά κατά την Κυριακή των Βαΐων, στην οποία το ύψος των αγοραπωλησιών ανήρχετο περίπου σε 500.000 Οθωμανικά γρόσια.

Αξιολογώντας τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία, μπορούμε να δούμε ότι η πόλη μας κατά το 1911 και παρά το δυσβάστακτο οθωμανικό ζυγό, ήταν μια οργανωμένη κοινωνία με αρκετά ικανοποιητικό εκπαιδευτικό σύστημα με έντονη εμπορικοοικονομική δραστηριότητα και με αξιόλογο επίπεδο κοινωνικής διαβίωσης.

Οι κατά αλφαβητική σειρά επισήμως καταγεγραμμένοι επαγγελματίες της Κομοτηνής ήταν οι εξής παρακάτω: Αλεύρων έμποροι, Αμαξηλάτες, ανθρακέμποροι. Αποστολείς- μεταφορείς, αργυραμοιβοί, αρτοποιοί, ασφαλιστές ζωής, ασφαλιστές πυρός, ιδιοκτήτες ατμομύλων, βαρελοποιοί, βαφείς, επεξεργαστές ακατέργαστων κατεργασμένων δερμάτων, δικηγόροι(π.χ. Δημήτριος Βουτιάδης), κατασκευαστές ελαίων και σαπουνιού, έμποροι, αποικιακών προϊόντων, έμποροι σιτηρών, έμποροι κοσμημάτων, έμποροι ετοιμών ενδυμάτων, έμποροι νεωτερισμών (π.χ. Αδελφοί Γ. Ζωΐδη), έμποροι σχοινικών, έμποροι υφασμάτων, εμπορομεσίτες, επισαγματοποιοί, εργοστασιάρχαι, εστιατόρια, ζαχαροπλάστες, ιατροί, καπνέμποροι, καφεπώλες, κεραμοποιοί, έμποροι κουκουλιών, καραγωγείς, κουρείς, κρεοπώλες, κατασκευαστές- παραγωγοί λεμονάδων και γκαζόζας, μάγειροι, μηχανικοί, μηχανικοί ραπτικής, έμποροι ξυλείας, ξυλουργείς, οδοντίατροι, παρασκευαστές οίνων και μαστίχας, οινοπώλεις, πανδοχείς, παντοπώλεις, παραγγελιοδόχοι, ράπτες, σανδαλοποιοί, έμποροι σιδηρικών, σιδηρουργοί, σισαμελαιόμυλων ιδιοκτήτες, τραπεζίτες, ιδιοκτήτες υδρόμυλων,

υποδηματοποιοί, φαρμακοποιοί, χαλκουργοί, πωλητές και διορθωτές ωρολογιών.

Παραθέτουμε για την ίδια χρονική περίοδο και τα επίσημα καταγεγραμμένα στοιχεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου που αφορούν όμως όχι μόνο την πόλη της Κομοτηνής, αλλά ολόκληρη την επαρχία της Μητροπόλεως Μαρωνείας, συμπεριλαμβανομένων και των νήσων Θάσου και Σαμοθράκης.

Σύμφωνα λοιπόν με τα στατιστικά στοιχεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου σε ολόκληρη την εκκλησιαστική περιφέρεια της Μητροπόλεως Μαρωνείας λειτουργούσαν 28 σχολεία με 32 διδασκάλους και 20 διδασκάλισσες. Τα δε παιδιά που ήταν επίσημα καταγεγραμμένα ως μαθητές ανήρχοντο σε 2.458, από τα οποία 1546 ήταν μαθητές και 912 μαθήτριες.

